

Duurzaamheidsagenda 2016-2020

Samen aan de slag

April 2016

INHOUD

Samenvatting

1. Inleiding

- 1.1 Algemene karakteristiek: wat kenmerkt Kaag en Braassem?
- 1.2 Wat is duurzaamheid voor Kaag en Braassem?
- 1.3 Duurzaamheidsbeleid in de afgelopen periode
- 1.4 Prioriteiten duurzaamheid Kaag en Braassem

2. Energiebesparing en duurzame opwekking van energie

- 2.1 Wat is de stand van zaken?
- 2.2 Wat is er al gebeurd?
- 2.3 Wat willen we bereiken (ambitie)?
- 2.4 Hoe gaan we dat doen (activiteiten)

3. Mobiliteit

- 3.1 Wat is de stand van zaken?
- 3.2 Wat is er al gebeurd?
- 3.3 Wat willen we bereiken (ambitie)?
- 3.4 Hoe gaan we dat doen (activiteiten)

4. Circulaire economie: afval, biobased economy

- 4.1 Wat is de stand van zaken?
- 4.2 Wat is er al gebeurd?
- 4.3 Wat willen we bereiken (ambitie)?
- 4.4 Hoe gaan we dat doen (activiteiten)

5. Groen en water

- 5.1 Wat is de stand van zaken?
- 5.2 Wat is er al gebeurd?
- 5.3 Wat willen we bereiken (ambitie)?
- 5.4 Hoe gaan we dat doen (activiteiten)

6. Gemeentelijke organisatie

- 6.1 Wat is de stand van zaken?
- 6.2 Wat is er al gebeurd?
- 6.3 Wat willen we bereiken (ambitie)?
- 6.4 Hoe gaan we dat doen (activiteiten)

7. Samenvatting acties, financiën en rol van de gemeente

- 7.1 Samenvatting acties
- 7.2 Financiën
- 7.3 Rol van de gemeente

8. Monitoring en communicatie

- 8.1 Monitoring
- 8.2 Communicatie en de rol van het Duurzaamheidsplatform

Bijlage: Overzicht uitvoering activiteiten Duurzaamheidsagenda 2011-2014

SAMENVATTING

Duurzaamheid is voor Kaag en Braassem een belangrijk onderwerp. Aandacht voor duurzaamheid is nodig voor een nu en in de toekomst aantrekkelijke en leefbare gemeente. Dat is in het belang van iedereen die woont, werkt of verblijft in onze gemeente. Daarom is deze Duurzaamheidsagenda 2016-2020 opgesteld.

De agenda geeft een overzicht van acties en bevat voorstellen voor projecten die bijdragen aan duurzaamheid. De ideeën daarvoor zijn aangereikt door het recent opgerichte Duurzaamheidsplatform Kaag en Braassem. Het Duurzaamheidsplatform bestaat uit bewoners, ondernemers organisaties en verenigingen.

Het eerste hoofdstuk schetst allereerst in het kort waar we nu staan: wat kenmerkt onze gemeente en hoe duurzaam is Kaag en Braassem eigenlijk? Daarna zijn de ambities benoemd die in deze agenda centraal staan.

De eerste ambitie gaat over het proces en houdt in dat de gemeente met alle andere partijen wil samenwerken aan duurzaamheid. Om dat te bereiken zal op korte termijn vooral veel aandacht aan communicatie besteed worden. Het Duurzaamheidsplatform zal daarbij een belangrijke rol spelen.

Inhoudelijk zijn de prioriteiten energie, mobiliteit, circulaire economie (afval), water en groen en het verduurzamen van de gemeentelijke organisatie

In de hoofdstukken 2 t/m 6 zijn deze onderwerpen achtereenvolgens uitgewerkt.

Per inhoudelijk onderwerp worden vier vragen beantwoord:

- Wat is de stand van zaken?
- Wat is er al gebeurd?
- Wat willen we bereiken (ambitie)?
- Hoe gaan we dat realiseren (activiteiten)?

Voor de beantwoording van deze laatste vraag - hoe gaan we dat realiseren? - zijn voor energie, mobiliteit, circulaire economie (afval), water en groen en het verduurzamen van de gemeentelijke organisatie een aantal acties genoemd. Sommige daarvan krijgen nu al aandacht, andere zijn nieuw. Hoofdstuk 7 zet alle acties op een rij en doet een voorstel welke acties als eerste kunnen worden opgepakt en uitgevoerd.

De groslijst van projecten in de agenda is van flexibele aard. Omdat de initiatieven in de groslijst niet financieel zijn doorgerekend is het nog onduidelijk of kosten en baten tegen elkaar op wegen. De gemeenteraad zal te zijner tijd gevraagd worden hierover een besluit te nemen per uitgewerkt initiatief. Het is aan de gemeenteraad om te besluiten om dit initiatief uit te voeren, of niet als de kosten en baten te ver uit elkaar liggen. Dit betekent dat de groslijst niet onverkort zal worden uitgevoerd voor 2020

Met het Duurzaamheidsplatform is wel alvast gezocht naar acties die een relatief lage investering vergen en die snel resultaat opleveren. Of al deze acties ook snel gestart kunnen worden, hangt af van partijen die de uitvoering op zich willen nemen. Maar het hangt ook af van de middelen in geld en in menskracht die de gemeente heeft om de uitvoering te ondersteunen of zelf uit te voeren. De gemeenteraad zal daar een besluit over nemen.

Het laatste hoofdstuk gaat in op monitoring en communicatie. Monitoring is belangrijk om te kunnen vaststellen of we op de goede weg zitten en of de activiteiten het resultaat opleveren dat werd verwacht. Communicatie is de komende periode een centraal instrument om samenwerking van de grond te krijgen, om successen te delen en om elkaar te inspireren om te werken aan een duurzaam en leefbaar Kaag en Braassem

De bijlage tenslotte, bevat een kort overzicht van de uitvoering van activiteiten uit de Duurzaamheidsagenda 2011-2014

1. INLEIDING

Voor u ligt de Duurzaamheidsagenda Kaag en Braassem 2016-2020.

Het Duurzaamheidsplatform Kaag en Braassem is als afspiegeling van partijen uit de samenleving een aantal keren bijeengekomen om deze agenda te bespreken. Op die manier is gebruik gemaakt van de vele lokale kennis en ervaring die er in de gemeente is.

De agenda geeft richting door acties te benoemen, maar bevat geen volledige uitwerking van acties die de komende jaren worden uitgevoerd. Daarvoor moeten prioriteiten worden benoemd, bezien worden wie welke acties wil en kan uitvoeren, wat realistische doelen zijn wat de kosten zijn en natuurlijk ook hoe kosten gedekt kunnen worden. Hier zal de komende periode door het duurzaamheidsplatform in samenwerking met de gemeentelijke organisatie vorm aan worden gegeven.

Deze duurzaamheidsagenda is kaderstellend. Dat wil zeggen dat de gemeenteraad zich conformeert aan de ambities, visies en doelen worden benoemd in deze agenda. De uitwerking hiervan zal, indien nodig aan de gemeenteraad ter besluitvorming worden voorgelegd. Zodoende blijft de gemeenteraad actief betrokken en sturend bij het verduurzamen van onze gemeente. Voor het succesvol starten en uitvoeren van die acties op het gebied van duurzaamheid, zal naast menskracht en middelen om een start te maken, vooral gebruik gemaakt worden van de kennis, het enthousiasme en de investeringscapaciteit die aanwezig is in onze gemeente. Bedrijven, burgers, verenigingen, scholen, woningcorporaties en andere organisaties worden gestimuleerd om zelf en met elkaar te investeren in duurzaamheid.

Om duurzaamheid een succes te maken is communicatie van groot belang. Door samen te werken bereiken we veel meer. Alle hulp is welkom en is ook hard nodig: van bewoners en bedrijven, politiek en ambtenarij, organisaties, scholen en sportverenigingen, dus ook van U. Doet u mee? Duurzaamheid is namelijk in het belang van iedereen!

1.1 Algemene karakteristiek: wat kenmerkt Kaag en Braassem?

De Groene Hart gemeente Kaag en Braassem bestaat uit elf kernen, waar het grootste deel van de ruim 25.000 inwoners wonen. Kaag en Braassem dankt zijn naam aan en is bekend van het Braassemermeer en de Kagerplassen, twee publiekstrekkingen voor recreanten en toeristen van formaat. Waterrecreatie, jachthavens en zeilscholen zijn dan ook kenmerkend. Maar ook veeteelt, (glas)tuinbouw en bedrijvigheid (bedrijventerreinen De Lasso, het Veenderveld en de Drechthoek) kenmerken de gemeente.

Grote, moderne infrastructuur doorsnijdt de gemeente, zoals de snelweg A4 en de HSL, maar er zijn ook genoeg pareltjes uit het verleden in het landschap terug te vinden, zoals monumentale boerderijen, molens, woonhuizen en de watertoren.

Winkels in Kaag en Braassem zijn vooral te vinden in Oude Wetering, Roelofarendsveen en Leimuiden. Belangrijk kenmerk is verder een uitgebreid verenigingsleven.

Samengevat zijn belangrijke kwaliteiten van Kaag en Braassem een prettige leefomgeving met veel water en groen, de gemeenschapszin en een mentaliteit van aanpakken.

Belangrijke opgaven zijn er ook: het leefbaar houden van kleine kernen met bereikbare voorzieningen, werkgelegenheid en bedrijfsleven dat zich kan blijven ontwikkelen en de opgave om ook op de lange termijn een 'schone' toekomst te waarborgen.

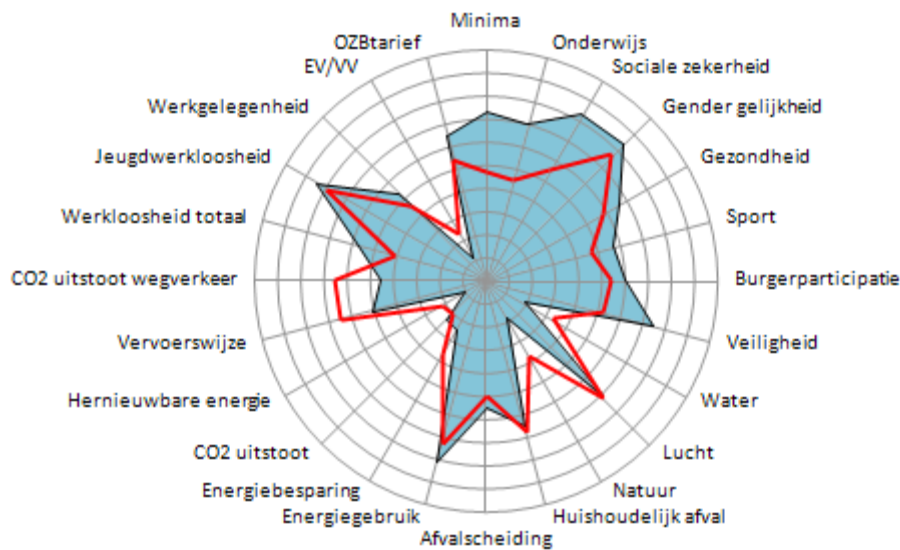
Dat betekent dat Kaag en Braassem een bijdrage zal leveren aan de opgaven die er liggen om op de lange termijn geen fossiele brandstoffen meer te gebruiken maar enkel schone, hernieuwbare bronnen van energie. Ook de uitputting van eindige grondstoffen moet tot staan worden gebracht, net als de bodemdaling in de gemeente.

1.2 Wat is duurzaamheid voor Kaag en Braassem?

De gangbare definitie van duurzaamheid houdt in, dat we door het vervullen van onze behoeften in het hier en nu, niet elders of in de toekomst het vervullen van behoeften onmogelijk maken. Duurzaamheid gaat dus over actie in het 'hier' en 'nu', maar ook over het rekening houden met 'elders' en 'anderen' en met 'later'. Idealiter betekent dit voor Kaag en Braassem, dat het beslag dat we leggen op de aarde niet groter is dan onze eigen gemeente, en dat we bovendien voor de eeuwigheid (duurzaam in de tijd: 'volhoudbaar') zelfvoorzienend kunnen zijn. De realiteit is voorlopig een andere. Toch kunnen we belangrijke stappen zetten op weg naar het verkleinen van onze 'ecologische' voetafdruk.

Hoe duurzaam is Kaag en Braassem op dit moment? De landelijke duurzaamheidsindex GDI geeft voor 2015 de volgende score van de gemeente, gebaseerd op een groot aantal landelijk beschikbare cijfers.

Kaag en Braassem

Het 'spinnenweb' (het blauwe vlak) uit de gemeentelijke duurzaamheidsindex geeft aan hoe Kaag en Braassem scoort op een groot aantal kwaliteitsaspecten ten opzichte van het landelijk gemiddelde (de rode lijn). De buitenste cirkel is de hoogst mogelijke score. Uit de grafiek blijkt dat Kaag en Braassem hoger scoort dan landelijk gemiddeld op sociale aspecten als (jeugd)werkloosheid, onderwijs, gezondheid en sport, burgerparticipatie en veiligheid. Op de 'fysieke' duurzaamheidsonderwerpen 'natuur' en 'water', 'hernieuwbare energie', 'vervoerswijze' en 'CO₂ uitstoot wegverkeer' scoort Kaag en Braassem lager dan landelijk gemiddeld.

Bovenstaande scores zijn karakteristiek voor niet-verstedelijkte gemeenten in het algemeen. Het gebruik van de achterliggende cijfers is ook zeker voor discussie vatbaar. Zo is het opvallend dat ondanks het groene karakter van Kaag en Braassem de gemeente zeer laag scoort op de aspecten groen ('natuurkwaliteit in %' volgens de toelichting bij de GDI) en water ('biologische kwaliteit oppervlaktewater, 2015'). De makers van GDI geven ook toe dat het hierbij om een globale benadering gaat: *"Voor de kwaliteit van landnatuur is nog niet veel lokale informatie per gemeente beschikbaar. Daarom is teruggevallen op landelijk gemiddelde getallen. Hierdoor is de uiteindelijke berekening van de Natuurkwaliteit slechts een eerste benadering, die verdere verfijning behoeft."*

Overigens laat een andere rapportage over duurzaamheid van Nederlandse gemeenten, de Nationale monitor duurzame gemeenten 2015 (Telos), voor Kaag en Braassem vergelijkbare uitkomsten zien. Kaag en Braassem scoort in deze monitor relatief zeer laag op het onderwerp 'ecologisch kapitaal' (nl. plaats 389 in de rangorde van 393 gemeenten) en scoort hoger op economisch kapitaal en sociaal cultureel kapitaal. Kaag en Braassem komt in de totaalscore van deze landelijke monitor terecht op plaats 249 van in totaal 393 gemeenten.

De landelijke klimaatmonitor geeft de volgende informatie over de CO₂-uitstoot (in tonnen) vanuit verschillende bronnen in Kaag en Braassem. Mobiliteit is volgens de CO₂ monitor de grootste bron van CO₂ uitstoot.

Sector	Subsector	CO ₂	Peiljaar
Gebouwde omgeving	Woningen (sjv)	46.717	2014
	Commerciële dienstverlening	13.784	2014
	Publieke dienstverlening	6.543	2014
	Subtotaal Gebouwde Omgeving	67.043	2014
Mobiliteit (excl. railverkeer)	Wegverkeer	105.427	2013
	Mobiele werktuigen	5.095	2013
	Binnen- en recreatievaart	707	2013
	Zeescheepvaart en visserij	0	2013
	Subtotaal Mobiliteit	111.228	2013
Industrie, Energie, Afval en Water	Industrie	4.519	2014
	Bouwnijverheid	1.392	2014
	Afval en (afval)water	609	2014
	Energieproductie	29	2014
	Winning van delfstoffen	0	2014
	Subtotaal Industrie, Energie, Afval en Water	6.550	2014
Landbouw	Landbouw, bosbouw en visserij	53.212	2014
Totaal bekende CO₂-uitstoot		248.218	2013

Belangrijk is tenslotte, dat duurzaamheid onderscheiden (maar niet gescheiden) kan worden van wettelijk milieubeleid, dat zich richt op behoud en verbetering van de kwaliteit van bodem, water, lucht (geluid, geur) en risico's door bijvoorbeeld transport en gebruik van gevaarlijke stoffen in bedrijven (externe veiligheid). Vergunningverlening en handhaving zijn de belangrijkste activiteiten voor het uitvoeren van dit wettelijke milieubeleid. Dit wordt voor Kaag en Braassem uitgevoerd door de Omgevingsdienst West-Holland. De Omgevingsdienst rapporteert periodiek over de geboekte resultaten. Om die reden komt dit milieubeleid op basis van wetgeving in deze agenda niet aan de orde.

1.3 Duurzaamheidsbeleid in de afgelopen periode

In 2011 is de Duurzaamheidsagenda Kaag en Braassem 2011-2014 vastgesteld. Het uitgangspunt van dit beleid was het goed en volledig uitvoeren van de wettelijke gemeentelijke taken: luchtkwaliteit en geluidhinder, geuroverlast, bodemkwaliteit en veiligheid van bedrijven en bij transport. De Omgevingsdienst West-Holland heeft het grootste deel van deze taken uitgevoerd.

Andere prioriteiten in het beleid waren de volgende:

- Duurzaamheid een plaats geven in zowel grote als kleine nieuwbouwprojecten, zoals in Braassemerland
- Een goede infrastructuur voor voetganger, fietser en automobilist; over land maar ook via water belangrijk
- Energiebesparing in bestaande gebouwen: campagnes voor particulieren en samenwerking met woningcorporaties worden gestimuleerd om energie te besparen;
- Gemeente en Omgevingsdienst maken een plan voor opwekking van duurzame energie in de gemeente, we zetten vooral in op de kansen voor zonne-energie en de opwekking van energie uit biomassa
- Verduurzaming van de gemeentelijke organisatie: onderzoek naar het vergroenen van de gemeentelijke ICT, alle elektriciteit en gas die de gemeentelijke organisatie gebruikt is duurzaam opgewekt of 'vergroend', verduurzaming openbare verlichting, gemeentelijke gebouwen en scholen worden energiezuiniger
- Aansluiting bij het regionale FSC-convenant voor duurzaam hout en papier.

Samengevat is op het gebied van duurzaamheid in de afgelopen jaren het nodige bereikt. Voorbeelden daarvan zijn de inkoop van groen gas en groene stroom door de gemeente. Maar ook het 'afkoppelen' van regenwater zodat dit niet in het riool verdwijnt. Andere voorbeelden zijn toepassing van LED-verlichting in straatverlichting, verduurzaming van gemeentelijk vastgoed (duurzaam meerjarenonderhoudsprogramma door uitbreiding met energiematregelen) en oplaadpalen voor elektrische voertuigen.

Burgers en bedrijven hebben ook geïnvesteerd in energiebesparing en duurzame opwekking van energie. In het kader van het regionaal klimaatprogramma is voorlichting gegeven over energie en zijn bijeenkomsten georganiseerd.

Doordat de laatste jaren door regionale samenwerking duurzaamheid minder aandacht gekregen heeft, is een aantal voorgenomen activiteiten ook niet gerealiseerd. Dat heeft er bijvoorbeeld toe geleid dat bij ruimtelijke ontwikkelingen en nieuwbouwprojecten duurzaamheid niet veel aandacht heeft gekregen. Ook op het gebied van duurzame opwekking van energie is beperkt voortgang geboekt. Wel hebben steeds meer bewoners en bedrijven zonnepanelen.

In bijlage I is in een schema samengevat welke acties zijn uitgevoerd.

1.4. Prioriteiten duurzaamheid Kaag en Braassem

We stellen voor de komende jaren voor duurzaamheid de volgende ambities centraal te stellen in Kaag en Braassem. De eerste ambitie gaat over de rol van de verschillende partijen (hoe gaan we het doen?) en de tweede ambitie gaat over de inhoud (wat willen we bereiken?).

Eerste ambitie: Samenwerken aan en communiceren over duurzaamheid

De gemeente heeft in de eerste plaats de ambitie om in de nieuwe beleidsperiode vooral als partner samen te werken met andere partijen aan lokale projecten op het gebied van duurzaamheid. Deze samenwerking staat naast de wettelijke taken op milieugebied die de gemeente ook heeft en houdt, zoals vergunningverlening en handhaving. Deze wettelijke taken worden namens de gemeente uitgevoerd door de Omgevingsdienst West-Holland. De ambitie om samen te werken gaat over onze werkwijze. De gemeente gaat duurzame initiatieven die komen uit de samenleving actief ondersteunen en steunen. De gemeente gaat in die rol andere partijen helpen om resultaten te boeken. Bijvoorbeeld door te helpen bij procedures, door informatie en contacten, door partijen samen te brengen, te helpen met het zoeken naar financiering en door te lobbyen bij andere overheden. Door samen te werken en ieders kwaliteit zo goed mogelijk te benutten kunnen we meer bereiken met de beschikbare menskracht en middelen. Duurzaamheid is uiteindelijk ook niet iets 'van de gemeente' als organisatie, maar is een gedeelde verantwoordelijkheid die ook in ieders eigen belang is. Dat betekent ook dat investeringen in duurzaamheid (of het nu zonnepanelen zijn of aanleg van particulier groen) in het algemeen voor rekening zijn van de eigenaar.

Een eerste belangrijke stap om deze ambitie meteen in de praktijk te brengen, is de samenwerking met het Duurzaamheidsplatform Kaag en Braassem. Dit platform krijgt de gelegenheid om mee te werken aan het concreet maken en in de praktijk brengen van duurzaamheid in Kaag en Braassem.

Het belangrijkste middel om samen te werken en om duurzaamheid zichtbaar te maken is communicatie. Dat betekent met elkaar praten op voet van gelijkheid, het respecteren van ieders eigenbelang en naar elkaar luisteren. Maar het betekent ook, dat goede voorbeelden van duurzaamheid worden verspreid, dat initiatiefnemers van duurzame acties in het zonnetje gezet worden, dat duurzaamheidsmarkten, prijsvragen, educatie op scholen en publicaties in kranten en via sociale media worden gebruikt. Het zal iedereen verrassen en inspireren hoeveel er al gebeurt op duurzaamheidsgebied, wanneer hier meer bekendheid aan gegeven wordt. En goed voorbeeld doet goed volgen, waardoor communicatie ook echt resultaat oplevert.

Tweede ambitie: Energie, mobiliteit, circulaire economie, water en groen en de gemeentelijke organisatie

De tweede ambitie gaat over de inhoud. Inhoudelijk zijn belangrijke onderwerpen voor duurzaamheid in de komende jaren in Kaag en Braassem de volgende:

- **Energie:** energiebesparing en duurzame opwekking van energie zijn om diverse redenen heel belangrijk. Minder fossiele energie verbruiken betekent minder luchtvervuiling en draagt bij aan het tegengaan van klimaatverandering door minder CO₂-uitstoot. Investeren in energiebesparing en duurzame opwekking van energie levert werkgelegenheid op voor installatie- en isolatiebedrijven. Investeren in energiebesparing verdienen zich bovendien op termijn terug, waardoor het besteedbaar inkomen (en de lokale economie) verbeteren. Belangrijke kansen zijn energiebewust gedrag, isolatie en het energiezuinig maken van de bestaande woningvoorraad en energieneutrale nieuwbouw. Ook bedrijven kunnen minder energie verbruiken in productieprocessen en in kantoren.

- **Mobiliteit**; verkeer en vervoer is een belangrijk onderwerp, omdat het raakt aan diverse onderwerpen die in Kaag en Braassem actueel zijn: leefbaarheid en bereikbaarheid, toerisme en recreatie, maar natuurlijk ook CO₂-reductie door alternatieven voor automobilititeit. Mobiliteit is immers de grootste bron van CO₂ uitstoot (zie de tabel in 1.2).

- **Circulaire economie**: nuttig gebruik van afval (afval = grondstof) is technisch steeds beter mogelijk. Dat vergt een actieve aanpak op gemeentelijk niveau, om de onderdelen waaruit afval bestaat zo goed mogelijk te scheiden. Voor bedrijfsafval liggen er ook nog veel (ecologische en economische) kansen voor nuttig gebruik van afvalstoffen.

- **Water en groen**: vergroting van bewustwording van de waarde van natuur (ook op scholen), natuurlijk beheer van groen, aandacht voor waterkwaliteit en groenbeheer door bewoners en bedrijven zijn belangrijk om het groene karakter van Kaag en Braassem te behouden en de band tussen bewoners en bedrijven en groen te versterken.

- **Gemeentelijke organisatie**: de gemeente kan als organisatie lokaal een belangrijk voorbeeld geven door de eigen bedrijfsvoering te verduurzamen.

In de volgende hoofdstukken worden deze vijf onderwerpen inhoudelijk verder verkend. Per onderwerp komen achtereenvolgens de volgende vier vragen aan de orde:

- Wat is de huidige stand van zaken?
- Wat is er al gebeurd?
- Wat willen we bereiken (ambitie)?
- Hoe gaan we dat doen (activiteiten)?

De ambities in deze Duurzaamheidsagenda zijn per projectvoorstel nog niet gedetailleerd uitgewerkt en gekwantificeerd.

In de eerste plaats zet deze agenda in op bewustwording en communicatie, zodat duurzaamheid in de samenleving meer tot leven komt. Dat zal er toe leiden dat partijen kansen zien voor duurzaamheid en zich er voor willen inzetten. Bijvoorbeeld sportverenigingen, die met behulp van rijkssubsidie gaan investeren in energiemaatregelen voor clubgebouwen. De communicatieactiviteiten uit deze agenda zijn dus een soort voorinvestering om een goede voedingsbodem te creëren voor samenwerken aan duurzaamheid.

Veel van deze projectvoorstellen en van de te bereiken resultaten zijn daarnaast afhankelijk van samenwerking tussen partijen. Gezamenlijk met die partijen (zoals bedrijven, woningcorporaties, verenigingen, bewoners en de gemeente) zal ontdekt moeten worden wat haalbaar en mogelijk is. Het is daarbij aan de raad om te beslissen over het gewenste ambitieniveau en over de inzet van menskracht en financiële middelen, voor zover dat nodig is voor het goed uitvoeren van acties. Aan de hand van deze besluitvorming door de raad kunnen projecten worden uitgewerkt en kan de uitvoering worden gestart.

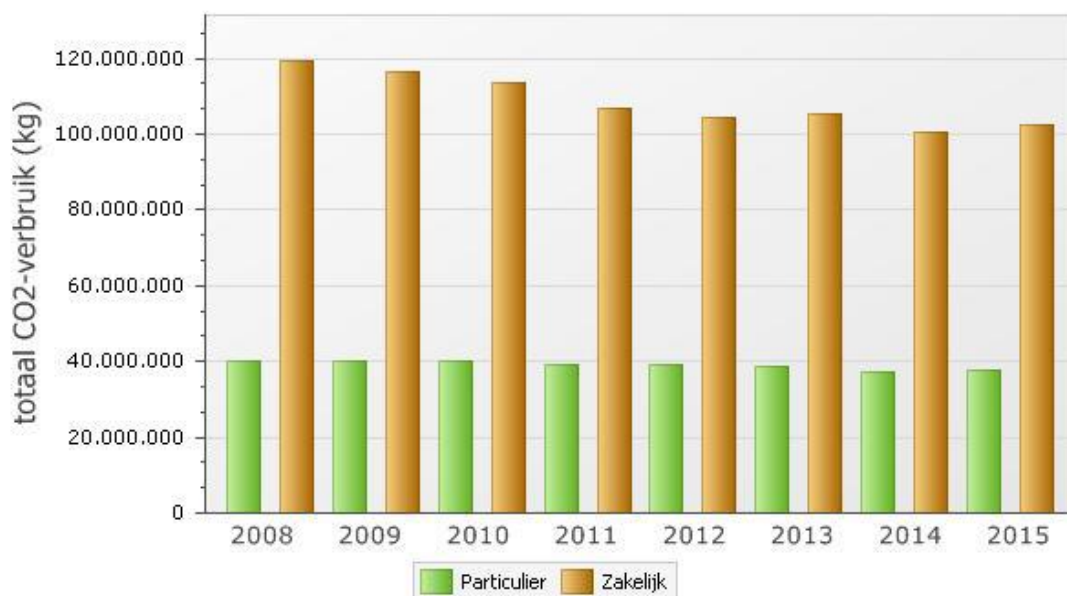
2. ENERGIEBESPARING EN DUURZAME OPWEKKING VAN ENERGIE

2.1 Wat is de stand van zaken?

Het verbruik van gas en elektriciteit in gebouwen door particulieren en bedrijven in Kaag en Braassem leidt tot de uitstoot van CO₂. Samengevat kan over de huidige CO₂-uitstoot het volgende worden vastgesteld. De cijfers zijn afkomstig van de netbeheerder (energieinbeeld.nl), die een overzicht heeft van het gas- en elektriciteitsverbruik van alle aansluitingen in Kaag en Braassem. Het verbruik door verkeer is hierin dus niet meegenomen. Zie voor mobiliteit de tabel in 1.2. De cijfers in die tabel zijn van een andere bron afkomstig en zijn daarom deels verschillend van de onderstaande. Voor het energieverbruik door gebouwen (woningen en bedrijven) zijn de gegevens in onderstaand kader zeer betrouwbaar, omdat ze een optelsom zijn van alle meterstanden in de gemeente.

Enkele cijfers over energie in Kaag en Braassem

- de CO₂-uitstoot door alle bedrijven tezamen is in Kaag en Braassem 2,5 keer hoger dan de woninggebonden uitstoot door particulieren (respectievelijk circa 100.000 ton en 40.000 ton per jaar);

- 45% van de CO₂-uitstoot (door zakelijk gebouwgebonden verbruik van gas en elektriciteit) komt voor rekening van de landbouw;
- Het totale energieverbruik (particulier en zakelijk) is sinds 2008 gedaald met ruim 10%, vooral door een daling van het zakelijk verbruik. Het laatste jaar neemt het verbruik weer iets toe;
- Het aantal aansluitingen met opwek van zonne-energie is zeer sterk gestegen in enkele jaren: van ruim 100 in 2012 tot meer dan 450 in 2015. De hoeveelheid energie die hierdoor wordt opgewekt is afgeschermd door de netbeheerder (zie website 'Energie in Beeld');
- Woningen gebouwd in de periode tussen 1971 en 1980 hebben een ongeveer even hoge CO₂-uitstoot (verbruik van elektriciteit en gas) als woningen gebouwd na 2000, waarschijnlijk omdat in de jaren zeventig vooral kleinere woningen gebouwd zijn met minder (intensief) verwarmde ruimtes.

2.2 Wat is er al gebeurd?

In de afgelopen jaren zijn diverse acties uitgevoerd, zoals:

- Zonnepanelen op het gemeentehuis en op de gemeentewerf;
- In 2015 is een actie geweest voor het stimuleren van zonne-energie bij woningen; de actie SamenZonneEnergie;
- De gemeente koopt 100% groen gas en groene stroom in;
- Energiebesparende maatregelen in gemeentehuis; gemeentehuis is van label C naar label B gegaan;
- De gemeente neemt deel aan het Duurzaam Bouwloket; deze website informeert inwoners over maatregelen voor duurzaam bouwen en energiebesparing;
- Openbare verlichting: vanaf 2016 is 95% van alle nieuw te plaatsen armaturen energiezuinig (LED);
- In 2015 heeft de gemeente deelgenomen aan de actie Duurzame Huizenroute.

2.3 Wat willen we bereiken (ambitie)?

Landelijke doelstellingen voor energie zijn de volgende:

- 20% CO₂-reductie in het jaar 2020 ten opzichte van 1990;
- 14% opwekking van hernieuwbare energie in 2020;
- Een energieneutrale omgeving in 2050.
- De sociale huurwoningen hebben in 2020 gemiddeld een energielabel B, 80% van de particuliere huurwoningen hebben in 2020 minimaal een energielabel C;

Wat betekenen deze doelstellingen voor de gemeente Kaag en Braassem? In de eerste plaats is het jaar 1990 erg onhandig als basis voor een ambitie, omdat we niet goed weten wat het energieverbruik of de CO₂ uitstoot meer dan 25 jaar geleden was.

In de tweede plaats is het binnen de gemeentegrenzen bereiken van deze ambities voorlopig niet realistisch. Dat is ook niet nodig. Zo wordt veel duurzame energie opgewekt op grootschalige windmolenparken op zee.

Toch is ook een belangrijke bijdrage van Kaag en Braassem nodig om de landelijke doelstellingen te kunnen halen. Met name op het gebied van energiebesparing is er nog veel te winnen, waarbij investeringen zich door besparingen ook weer terugverdienen door een lagere energierekening.

Voor het jaar 2020 richten we ons op de volgende ambities ten opzichte van 2015:

- 5-10% energiebesparing op het verbruik door woningen;
- 5-10% energiebesparing bij bedrijven;
- Verdubbeling van de opwekking van duurzame energie.

Dit zal naar verwachting een forse inspanning vergen. Wanneer in de periode tussen 2015 en 2020 namelijk bijvoorbeeld een kwart van de huishoudens en bedrijven energie besparen, dan moeten deze om de ambitie te bereiken dus 20-40% energie besparen. Aan de hand van de door de raad beschikbaar gestelde budgetten kan beter worden geschat welke ambities voor Kaag en Braassem realistisch zijn. Voor 2040 streeft Kaag en Braassem er naar, om energieneutraal te zijn.

Omdat onduidelijk is wat er op landelijk (en internationaal) niveau de komende decennia gaat gebeuren op het gebied van energie, is het niet eenvoudig om vast te stellen welk deel van de ambitie Kaag en Braassem zelf zal moeten invullen. Wanneer zonnepanelen bijvoorbeeld in 2030 half zo duur zijn en dubbel zoveel rendement opleveren als nu, dan lijkt het logisch dat die in de periode 2030-2040 een enorme vlucht gaan nemen. De acties die in de

volgende paragraaf staan genoemd, leveren als eerste stappen voor de komende jaren een goede bijdrage aan de ambitie voor de lange termijn.

Ambitie Kaag en Braassem: energieneutraal in 2040

Door zowel besparingen in het energieverbruik als door het opwekken van duurzame energie wil Kaag en Braassem in 2040 energieneutraal zijn. Dat betekent dat we dan over bijna 25 jaar geen beroep meer hoeven te doen op fossiele brandstoffen. Om die doelstelling te halen, is er veel werk te verzetten. Gelukkig zullen technische ontwikkelingen, zoals elektrische voertuigen, opwekking van energie uit zon en wind en duurzame manieren om gebouwen en huizen te verwarmen ook een belangrijke bijdrage leveren om deze doelen te halen.

Aan de hand van de verbruiksgegevens die de netbeheerder van alle gas- en elektriciteitsaansluitingen in Kaag en Braassem bijhoudt, is de jaarlijkse voortgang van deze ambities te monitoren. De gegevens in het testkader hierboven laten zien dat 10% besparing een vermindering van de CO₂-uitstoot betekent van 7.000-14.000 ton CO₂ (5% respectievelijk 10% van 140.000 ton CO₂-uitstoot van bedrijven en particulieren tezamen).

Windenergie: onmisbaar voor een 'energieneutrale' samenleving

2.4 Hoe gaan we dat realiseren (activiteiten)?

Het halen van de ambities vraagt om een groot aantal activiteiten:

1. Het duurzaam bouwloket (duurzaambouwloket.nl) gebruiken voor communicatie en het loket meer onder de aandacht brengen
2. Uitgebreide voorlichting over gedrag en energiebesparende maatregelen. Wijk- en dorpskernen gerichte acties richting en met bewoners, bijvoorbeeld gezamenlijke inkoop- en isolatieacties, maatwerkadviezen, inzet van energiecoaches en huiskamerbijeenkomsten, vaststellen van energielabels. Duurzame dorpsplannen kunnen als basis dienen voor ambities, die naast energie in veel bredere zin duurzaamheid aan de orde stellen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld over geluid- en luchtkwaliteit, geur, meer groen en een schone leefomgeving

3. Organiseren van een jaarlijkse duurzaamheidsmarkt waar lokale bedrijven zich presenteren aan het publiek (installatiebedrijven zonnepanelen, elektrisch vervoer e.d.);
4. Werven en inzetten van energiecoaches (bijvoorbeeld re-integratie door opleiden van herintreders op de arbeidsmarkt bijvoorbeeld) en van lokale energieambassadeurs (bijvoorbeeld inwoners met een energiezuinige woning)
5. Voorlichting aan bedrijven, controle op naleving verruimde reikwijdte (verplichting voor grotere bedrijven om energiebesparende maatregelen te treffen met een terugverdientijd van minder dan 5 jaar). Bijzondere aandacht voor land- en tuinbouwbedrijven met een hoog energieverbruik
6. Aanbieden van een gratis startabonnement van de Milieubarometer aan alle bedrijven binnen de gemeente helpt bedrijven om hun bedrijfsvoering in beeld te brengen en snel terug te verdienen acties in beeld te krijgen
7. Op verzoek van bedrijven ondersteunen van de oprichting van ondernemerskringen die op bedrijventerreinen samenwerken aan energiebesparing en duurzame opwekking van energie
8. Ondersteunen van en samenwerken aan lokale duurzame energievoorziening door opwekking van duurzame energie, zoals (collectieve) windturbines of zonnecentrales op daken of op de grond. Ook samenwerking aan biomassa-vergistingsinstallaties, warmtekrachtkoppeling en warmtenetten in de glastuinbouw kan veel energie besparen en de uitstoot van CO₂ verminderen
9. Instellen van een duurzaamheidsfonds waaruit duurzaamheidsleningen verstrekt worden. De leningen stimuleren bewoners om energie (en op termijn geld) te besparen
10. Afspraken met woningcorporaties over duurzaamheid en energiebesparing bij huurwoningen (klein onderhoud, labelverbetering bij groot onderhoud, voorlichting aan huurders met behulp van energiecoaches, mogelijkheden voor zonnepanelen op huurwoningen, energieneutrale nieuwbouw, aansluiting bij landelijk project 'stroomversnelling' (111.000 huurwoningen naar energierekening nul) onderhoud groen, afkoppelen hemelwater), gebruik maken van 400 miljoen landelijke subsidie voor corporaties e.a.
11. Aandacht voor kansen die slimme ICT biedt voor energiebesparing: besturing van installaties (en bijv. straatverlichting) op afstand of met behulp van sensoren, zorg op afstand, glasvezelnet e.d.
12. Onderzoek naar mogelijkheid voor windenergie in K&B
13. Jaarlijkse duurzaamheidsprijs voor meest duurzame persoon, bedrijf of organisatie.

Energiecoach: voorlichting aan bewoners

Betrekken Dorpsraden

In de gemeente zijn zes dorpsraden actief. De dorpsraden vertegenwoordigen de inwoners van hun dorp richting de gemeente. Een belangrijke taak is om aan te geven wat inwoners belangrijk vinden met betrekking tot de leefbaarheid en welke problemen volgens hen aangepakt moeten worden. Omgekeerd kan de gemeente voorgenomen beleid toetsen door het aan de dorpsraden voor te leggen.

Energie - en duurzaamheid in het algemeen (groen, water, lucht, geur en geluid bijvoorbeeld) - is een uitstekend onderwerp om in de dorpsraden aan de orde te stellen en in de op te stellen kernplannen een plaats te geven wanneer daar lokaal draagvlak voor bestaat. Op die manier kan, afhankelijk van de wensen en ideeën van bewoners, bedrijven en organisaties besproken worden welke wensen er leven en belangrijker: hoe partijen samen resultaten kunnen boeken.

Zonneweides: kans voor lokale duurzame energie voor en door bewoners?

3. MOBILITEIT

3.1 Wat is de stand van zaken?

Met elf kernen is mobiliteit in de gemeente een uitdaging. Zo is het erg moeilijk om een goed openbaar vervoernetwerk te realiseren en in stand te houden. Is begaanbaarheid van fietsroutes een vereiste en is aansluiting op het omliggende hoofdwegen netwerk een voorwaarde. Goed openbaar vervoer is belangrijk voor de leefbaarheid. Het streven van de gemeente is daarom om minimaal te handhaven wat er op dit moment aan openbaar vervoer is. De bewoners van Kaag en Braassem zijn gewend om gebruik te maken van de auto. Vergrijzing, digitalisering, meer behoefte aan zorg aan huis en een toenemend belang van recreatie en toerisme stellen nieuwe eisen aan mobiliteit. Tegelijkertijd bieden deelauto's en elektrische auto's en fietsen ook kansen voor duurzame mobiliteit. Winst is ook te behalen door in de komende periode al te anticiperen op de mogelijkheden die de langere termijn ontwikkelingen bieden, zoals "Mobility on demand": vervoer op aanvraag, zelfrijdende auto's etc.

3.2 Wat is er al gebeurd?

Kaag en Braassem heeft geen eigen openbaar vervoerplan, maar sluit aan bij het regionaal plan van Holland Rijnland. Dit plan is gericht op 'behouden wat we hebben'. Het beheerplan geeft aan dat fietspaden op beeldkwaliteitsniveau B dienen te worden onderhouden.

In de gemeente zijn verder vier oplaadpalen voor elektrisch vervoer in openbaar gebied. Uit een landelijke vergelijking ('benchmark') van gemeenten, blijkt dat Kaag en Braassem nu nog erg laag scoort op elektrisch vervoer (plaats 318 van in totaal 393 gemeenten).

Stroom 'tanken': straks eerder regel dan uitzondering?

3.3 Wat willen we bereiken (ambitie)?

In 2012 heeft het Dagelijks Bestuur van Holland Rijnland, het Uitvoeringsprogramma 2012-2015 van het Regionaal Verkeer en Vervoersplan (UP RVVP) vastgesteld. Uitgangspunt daarin is een optimaal verkeers- en vervoersysteem, waarbij ook het milieu zo min mogelijk wordt belast. Dat betekent onder meer dat de meest duurzame vervoerwijzen, zoals fiets en openbaar vervoer, extra worden gestimuleerd. De wens in het UP RVVP is om een duidelijke koers te varen in regionaal fietsbeleid. Daarbij is de trend dat ook voor woon-werk over steeds langere afstanden wordt gefietst. De provincie Zuid-Holland zet stevig in op fietspaden. Het rijk zet in op snelfietsroutes, die aantoonbaar succesvol blijken te zijn. De nieuwe snelfietsroute Leiden – Den Haag is hiervan een voorbeeld. De elektrische fiets, waarmee door middel van trapondersteuning de snelheid hoger ligt, maakt langere afstanden mogelijk.

Holland Rijnland onderscheidt voor fietsprojecten die worden aangedragen voor BDU-cofinanciering twee categorieën:

- utilitair fietsnetwerk (woon-werkverkeer en school)
- recreatief / overig (buiten utilitair fietsnetwerk)

Regionaal Uitvoeringsprogramma Fiets

Volgens het Uitvoeringsprogramma Fiets Holland Rijnland (2013) liggen in het streven naar de fiets als vervoermiddel, de grootste kansen in het woon-werk verkeer. Waar de fiets voorheen vooral als recreatiethema naar voren kwam, schuift recreatief fietsen in dit uitvoeringsprogramma meer naar de achtergrond. De doelstelling 'optimaal faciliteren van woon-werk en schoolverkeer per fiets' is leidend. Om mensen de fiets op te krijgen moeten allereerst de routes zo snel mogelijk zijn. Zo weinig mogelijk omwegen en oponthoud. Daarbij moet de fietsroute veilig en aantrekkelijk genoeg zijn om zonder zorgen op te kunnen fietsen en met aantrekkelijke overstap op OV-haltes. Een lijst van utilitaire fietsprojecten geeft overzicht en onderbouwing van de te verbeteren fietsroutes. Met het aanwenden van de zogenoemde BDU-cofinanciering voor deze projecten kan Holland Rijnland een bijdrage leveren aan een beter regionaal utilitair fietsnetwerk. Holland Rijnland zoekt daarnaast graag naar andere instrumenten en financieringsmogelijkheden.

Naast verbetering van het fietspadennetwerk, draagt het stimuleren van elektrisch vervoer bij aan duurzaamheid. Dit is voor Kaag en Braassem ook een geschikte ambitie. De grootste winst is te behalen als inwoners op de (elektrische) fiets stappen in plaats van de (elektrische) auto. De actieradius die men op een elektrische fiets kan maken is veel groter dan op een gewone fiets en daarmee kunnen velen de auto laten staan. Fietsen draagt ook nog eens bij aan de vitaliteit en gezondheid. En ook elektrisch vervoer over water is wenselijk en mogelijk: stil, zuinig en schoon.

Elektrisch vervoer: ook over water

3.4 Hoe gaan we dat doen (activiteiten)

Het voorgaande betekent dat er een aantal acties moeten worden uitgevoerd de komende jaren:

1. Stimuleren fiets bij bewoners en bedrijven: 'Actieplan Fiets' opstellen met aandacht voor o.m. communicatie, onderhoud fietspaden, aansluiting op openbaar vervoer, vervoer op afroep, oplaadpunten elektrische fietsen en stallingmogelijkheden
2. Stimuleren elektrische voertuigen bij bewoners en bedrijven door voorlichting en extra oplaadpunten voor auto's en tweewielers. Toename aantal laadpalen volgt groei in het aantal (deels) elektrische voertuigen. In 2016 wordt beleid voor laadpalen opgesteld als basis voor het stimuleren van aanschaf van elektrische auto's
3. Stimuleren opslag energie via laadpalen, zodat overdag opgewekte energie van zonnepanelen in de avond via de auto-accu in de woning gebruikt kan worden
4. Gebruik van deelauto's stimuleren voor particulieren en bedrijven (zoals deelauto.nl)
5. Medewerkers gemeente en bedrijven stimuleren om de (elektrische) fiets te gebruiken voor woon-werk verkeer
6. Evaluatie van lokaal beleid op gebied van duurzaam veilig;
7. Openbaar vervoer handhaven en streven naar uitbreiding waar mogelijk
8. 'Mobility on demand': nieuwe ontwikkeling volgen en toepassen (zoals elektrische auto's die met een pasje kunnen worden gebruikt als schakel in vervoer van bijvoorbeeld de woning naar winkels of naar een treinstation, zelfsturende auto's, onbemande taxi's en auto's op waterstof)
9. Stimuleren gebruik van elektrische boten: minder vervuילend voor lucht en water, minder geluid en minder verstoring ("vanaf 2040 allen nog elektrische pleziervaartuigen")
10. Thuiswerken stimuleren door voorlichting.

Mobility-on-Demand for the New Urban Village
MAS.552J / 4.557J

Instructors: Kent Larson, Ryan Chin
Contact: kll@mit.edu, rchin@media.mit.edu

Prereq: Permission of instructor
H (Fall)
(Units to be arranged)
Wednesday 2-5 pm
Room E14-493
First Class, 2pm, September 8th

Course Description
This workshop will explore how architectural and mobility interventions might transform the municipality of Odivos in Southern Portugal into a model for the urban village of the future – a globally connected center of living, work, culture, and creative entrepreneurship. The municipality of Odivos, 40 km north of Lisbon, includes one of the most beautifully preserved hill towns of Portugal. Inhabited by a large and diverse population, Odivos is a model for the future of the urban village. The workshop will explore how architectural and mobility interventions might transform the municipality of Odivos into a model for the urban village of the future – a globally connected center of living, work, culture, and creative entrepreneurship. The workshop will explore how architectural and mobility interventions might transform the municipality of Odivos into a model for the urban village of the future – a globally connected center of living, work, culture, and creative entrepreneurship.

Requirements
This workshop is a graduate-level course and a requirement for this class. Both graduate and undergraduate students are encouraged to apply to the course. Backgrounds in Architecture, Computer Science, Technical Engineering, Management, Natural Science, Media Arts and Sciences, Mechanical Engineering, and Urban Planning are preferred.

More Information
<http://ocw.mit.edu/courses/mas-552j-fall2015/pdf>

MIT Course Collaborators
William Lark, Jr., Dimitris Papadimitriou, Paul David "Pete" Pabiano, Nicholas Perrycooke, and Pieter-Jan Subramaniam

CityCar Prototype
William Lark, Jr., Nicholas Perrycooke, Paul David "Pete" Pabiano

Nieuwe vormen van vervoer: van autobezit naar autogebruik

4. CIRCULAIRE ECONOMIE: AFVAL EN BIOBASED ECONOMY

4.1 Wat is de stand van zaken?

In een circulaire economie gaan we slim om met energie, water, grondstoffen en voedsel. Het is een economie waar 'afval' een grondstof is en energie komt van duurzame bronnen. Circulair, want schaarse grondstoffen worden teruggewonnen én ingezet om nieuwe (financiële of andere) vormen van waarde te genereren. Dat vraagt om nieuwe modellen voor productie, consumptie, (regionale) distributie en logistiek. Om zo de beweging van 'bezit' naar 'gebruik' en het 'delen' van producten te versnellen.

4.2 Wat is er al gebeurd?

Het huisvuil wordt gescheiden ingezameld door Cyclus. De afvalstoffen die aan huis worden opgehaald zijn groente-, fruit- en tuinafval (groene container), overig huishoudelijk afval (grijze container). Ook plastic verpakkingen en drankenkartons worden aan huis opgehaald in speciale plastic zakken die gratis verkrijgbaar zijn bij de supermarkten in de gemeente Kaag en Braassem. Ook papier wordt aan huis opgehaald, door verenigingen. In de gemeente zijn aparte containers te vinden voor wit, bruin en groen glas, voor papier en voor textiel. Klein chemisch afval kan ingeleverd worden bij de gemeentewerf in Roelofarendsveen. Afval dat gescheiden op de gemeentewerf wordt aangeleverd is een gratis afvalstroom. Alleen voor grof afval (niet te scheiden zoals bijvoorbeeld meubels) dient een bijdrage betaald te worden.

Momenteel loopt er een pilot (de actie '100-100-100': 100 gezinnen leven 100 dagen afvalvrij) in de regio waar Cyclus werkzaam is. Inwoners van Kaag en Braassem doen hier aan mee.

Inzameling plastic: grondstof voor hergebruik

Om meer afval te scheiden is de bereidheid van bewoners om hier aan mee te werken essentieel. In 2015 zijn de resultaten van het onderzoek naar afvalinzameling gepresenteerd. Aan inwoners is gevraagd op welke wijze volgens hen het milieudoel van maximaal 100 kilogram restafval per inwoner per jaar in 2020 behaald kan worden.

33% van respondenten is bereid extra te betalen, zodat de gemeente afval beter kan scheiden. 88% van respondenten is bereid één of meerdere activiteiten uit te voeren, al dan niet voor een financiële compensatie, voor een betere scheiding van afval.

Geordend op basis van populariteit (van meest naar minst populair) zijn inwoners bereid de volgende activiteiten uit te voeren:

- een extra minicontainer hebben voor papier en/of plastic en drankkartons;
- betalen per keer dat restafval wordt aangeboden;
- (verder) lopen met restafval naar ondergrondse afvalcontainer.

Jong geleerd...

Groep 8 van basisschool De Schakel uit Roelofarendsveen had op woensdag 5 februari 2014 een primeur. Wethouder Ton van Velzen en Maarten Milieu van Cyclus gaven daar namelijk het officiële startschot voor de campagne 'I love afval scheiden'. De gemeente voert deze campagne om aandacht te vragen voor afvalpreventie en afvalscheiding.

Tijdens een 'I love afval scheiden-les' liet Maarten Milieu aan de leerlingen en de wethouder zien hoeveel GFT-afval, plastic en papier inwoners uit Kaag en Braassem gemiddeld nog in de grijze minicontainer voor restafval gooiden in 2013. Maarten Milieu zette een grijze minicontainer in de klas waarop de hoeveelheden stonden aangegeven. Het gaat om 71 kilo GFT-afval, 36 kilo plastic en 22 kilo papier. Zonde, want als dat afval apart gehouden kan worden, hoeft het niet verbrand te worden maar wordt het gebruikt als grondstof om nieuwe producten van te maken

4.3 Wat willen we bereiken (ambitie)?

Volgens het landelijk programma Van Afval Naar Grondstof (VANG) moet in 2020 75% van het huishoudelijk afval gescheiden worden. Dit doel is in het Uitvoeringsprogramma VANG Huishoudelijk Afval uitgewerkt tot een doelstelling van maximaal 100 kilogram huishoudelijk restafval per inwoner per jaar. Om dit doel gezamenlijk te halen zijn richtlijnen opgesteld per gemeente. Met dit uitvoeringsprogramma wordt van gemeenten gevraagd om de 100 kilogram restafval om te zetten in ambitieuze en realiseerbare doelen voor zichzelf.

Afvalscheiding: hoe meer, hoe beter!

4.4 Hoe gaan we dat doen (activiteiten)

Om de circulaire economie te stimuleren en de afval ambities te behalen moeten de komende jaren de volgende acties worden uitgevoerd:

1. In Kaag en Braassem wordt nieuw afvalbeleid opgesteld. Afvalscheiding door inwoners wordt gestimuleerd door invoering van 'Diftar', waardoor mensen die meer restafval hebben ook meer betalen. Afvalvoorzieningen zijn afhankelijk van de locatie: in het buitengebied bijvoorbeeld geen ondergrondse containers in de kernen soms juist wel
2. Het nieuwe afvalbeleid zal ook ingaan op voorlichting en het onderzoeken van andere maatregelen onderzoeken, zoals gebruik van compostvaten door bewoners en inzameling van plastic (inzamelpunten met plastic-containers) of PMD (plastic, metaal en drankkarton)
3. Educatie aan jongeren is essentieel. Zij verspreiden het geleerde vaak ook richting ouders, zodat deze ook meer bewust worden van het belang van minder afval
4. In het verlengde daarvan zijn jongeren in samenwerking met scholen en verenigingen graag bereid om acties uit te voeren om zwerfvuil te verzamelen, waarbij de gemeente publiciteit, bijvoorbeeld een prijs voor de beste inzamelaar en het ophalen van afval kan verzorgen
5. In de Wet milieubeheer staat dat bedrijven de milieubelasting in de bedrijfsvoering moeten beperken. Produceert een bedrijf meer dan 25 ton bedrijfsafval of 2,5 ton gevaarlijk afval per jaar, dan gelden er mogelijk verplichtingen om milieumaatregelen te nemen om afval te reduceren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan dubbelzijdig printen. De Omgevingsdienst West-Holland controleert dit in opdracht van de gemeente Kaag en Braassem (de Milieubarometer kan hier ook bij helpen)
6. Voor bedrijfsafval kan worden onderzocht welke mogelijkheden er zijn om lokaal afvalstromen van een bedrijf nuttig te hergebruiken door andere bedrijven
7. Biomassa kan worden gebruikt voor de productie van biogas in vergistingsinstallaties (zoals bij Ecodorp en Indaver in Alphen aan den Rijn)
8. In 2015 is tenslotte een intentieovereenkomst getekend in Groene Hart verband inzake de Green Deal Topsurf (bodemverbeteraar uit reststoffen).

5. GROEN EN WATER

5.1 Wat is de stand van zaken?

Kaag en Braassem is een groene en waterrijke gemeente, belangrijke kwaliteiten waar andere gemeenten jaloers op kunnen zijn. Het stimuleren van recreatie en toerisme kan hand in hand gaan met het behoud van en verdere ontwikkeling van de kwaliteit groen, natuur en water. Werken aan duurzaamheid heeft op die manier ook direct een economisch profijt, door hogere inkomsten uit recreatie en toerisme.

Kaag en Braassem: een groene en waterrijke gemeente

5.2 Wat is er al gebeurd?

Natuurbeleid en behoud en het handhaven of verbeteren van de waterkwaliteit (en reguleren van de waterkwantiteit) is voor een belangrijk deel de verantwoordelijkheid van Rijk, provincie en van de waterschappen. De gemeente is verantwoordelijk voor het groen in de openbare ruimte. Samenwerking is op deze terreinen dan ook van groot belang. Op verschillende plaatsen zijn natuurvriendelijke oevers aangelegd.

Daarnaast heeft is besloten om bij nieuwbouwprojecten en bij vervanging van bomen er voor te zorgen dat bomen geen schaduw werpen op daken die geschikt zijn voor zonnepanelen. Vanaf 2016 geldt ook 100% herplant bij verwijderen van bomen. Voor groenonderhoud zijn er inmiddels een aantal minder milieubelastende apparaten aangeschaft die elektrische zijn of biobrandstof gebruiken.

Een bijzonder initiatief is de herinrichting van het Bospark Leimuiden, met een schelpenpad, knotwilgen, een bloemenweide, een speelplek en kleine bomen zoals de meidoorn en hazelaar.

Herinrichting Bospark Leimuiden: een initiatief van Leimuiden Natuurlijk

5.3 Wat willen we bereiken (ambitie)?

Vanuit deze duurzaamheidsagenda gedacht en de wens tot samenwerking, is het de ambitie om samen te werken aan behoud en ontwikkeling van natuur, het vergroten van de biodiversiteit, groen en water. En in het verlengde daarvan: aan het vergroten van betrokkenheid van bewoners, bedrijven en organisaties bij de waarde van groen. Onderstaande acties dragen daar aan bij. Per actie zal het beoogde resultaat gekwantificeerd moeten worden in een projectplan.

5.4 Hoe gaan we dat doen (activiteiten)?

De activiteiten om de ambitie in praktijk te realiseren zijn onder te verdelen in Inspiratie en educatie, aanleg en beheer. Verschillende acties op het gebied van beheer staan in het volgende hoofdstuk, beheer door de gemeentelijke organisatie. Het stimuleren van fietsvoorzieningen in het buitengebied (hoofdstuk 3) zorgt er voor dat inwoners en bezoekers van Kaag en Braassem natuur, water en groen beter kunnen beleven.

1. Voor het verbeteren van de kwaliteit van natuur, groen en water is allereerst een gedeeld beeld (visie) nodig wat we in Kaag en Braassem willen bereiken. Dit beeld wordt met alle betrokken partijen en geïnteresseerden opgesteld;
2. Vergroten van de kennis en daarmee de waardering voor onze leefomgeving. Natuur- en milieu educatie draagt hier aan bij, onder andere voor scholieren. Maar ook agrarische bedrijven, organisaties als IVN, Vogelbescherming, Vlinderstichting, Stichting Groen Licht, Bijenstichting en andere kunnen gezamenlijk werken aan voorlichting en educatie. Goede voorbeelden die nu al uitgevoerd worden laten zien en ondersteunen is een logische eerste stap, bijvoorbeeld: Vlinderteldag, 'Prik je dorp schoon' en de Boerderijdag. In het verlengde daarvan is het eenvoudigste, om te beginnen met onderwerpen waar partijen zich gezamenlijk voor willen inzetten, bijvoorbeeld bijen, die ook voor fruittelers van belang zijn;
3. Het door bewoners en bedrijven zelf beheren van openbaar groen is en vergroot de betrokkenheid bij (de waarde van) groen. Voorbeelden zijn De Bult, rotondes, 'restgroen' grenzend aan tuinen. De gemeente stimuleert dit door bijvoorbeeld

(duurzaam verantwoord, inheems) pootgoed ter beschikking te stellen, te betalen uit de lagere kosten van groenonderhoud door de gemeente. Mogelijk project: “steen eruit, plantje erin”;

4. Een volgende mogelijkheid is te onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om actief aan te sluiten bij regionale activiteiten op het gebied van natuur, groen en water (zie bijvoorbeeld Land van Wijk en Wouden). Voorbeeld daarvan is het project 'Bloemrijke bermen', waarbij gras wordt omgevormd naar meer natuurlijke wegbermen die ook voor fauna (bijen, vlinders, vogels, andere dieren) belangrijk zijn. De ambitie is om de komende jaren nieuwe bloemrijke bermen te realiseren op plekken die daar geschikt voor zijn;
5. Het stimuleren van consumptie van lokale producten vergroot ook het besef van de waarde van het gebruik van de aarde om ons van voedsel te voorzien. Dit is ook positief voor de lokale economie en bovendien zijn streekproducten uiteraard interessant voor recreanten en toeristen;
6. Gebruik van verantwoord FSC hout, duurzame onkruidbestrijding, aanleg van natuurvriendelijke oevers en kleine voorzieningen voor recreatie voert de gemeente in samenwerking met onder andere de waterschappen uit;
7. Het duurzaam bouwloket is een geschikt medium om voorlichting te geven over een duurzame inrichting van tuinen, het maken van nestelgelegenheid voor vogels, natuurvriendelijke buitenverlichting (die niet verstorend is voor nachtdieren) e.d.;
8. Het verbeteren van het groen langs de A4/HSL: zorgt voor een groene zone langs en rond de A4 in aansluiting op groen aan de kant van Nieuwe Wetering. Deze zal naast een ecologische functie (o.m. voor bijen, vlinders en vogels), ook een recreatieve functie krijgen (bijv. mountainbikepad);
9. De ambitie '100% vervanging van bomen' (herplantplicht na rooien van bomen) is een raadsbesluit dat in 2016 uitgevoerd zal worden;
10. Locatieonderzoek voor een park van 1-2 hectare in de nabijheid van het centrum, (Braassemerland);
11. Prijsvraag: “Wie heeft de groenste tuin van Kaag en Braassem?”

Bloemrijke bermen: mooi en belangrijk voor onder andere bijen

6. GEMEENTELIJKE ORGANISATIE

6.1 Wat is de stand van zaken?

De gemeentelijke organisatie heeft naast de samenwerking met de samenleving een eigen verantwoordelijkheid om duurzaamheidsambities waar te maken. Om dat te bereiken is het belangrijk dat duurzaamheid in de vezels van medewerkers terecht komt zodat duurzaam handelen vanzelfsprekend wordt.

6.2 Wat is er al gebeurd?

De afgelopen jaren heeft de gemeente Kaag en Braassem duurzaamheid op verschillende manieren in praktijk gebracht:

- Op het gemeentehuis en de gemeentewerf zijn zonnepanelen geplaatst;
- Energiebesparende maatregelen in het gemeentehuis;
- De gemeente koopt 100% groen gas en groene stroom in.

Daarnaast heeft de gemeente op diverse manieren duurzaamheid bij bedrijven en bewoners gestimuleerd. De gemeente neemt bijvoorbeeld deel aan het regionaal duurzaam bouwloket, heeft deelgenomen aan den duurzame huizenroute en de actie 'Samen zonne-energie' en heeft oplaadpalen voor elektrische voertuigen geplaatst.

Duurzaam inkopen staat in het inkoop en aanbestedingenbeleid (2013) benoemd met voorbeelden. Ook is het vastgelegd in de procedure rond inkoop. Bij (een deel van de) aanbestedingen wordt al de CO₂-ladder en EMVI toegepast, zodat duurzaamheid een rol speelt bij inkopen en aanbestedingen door de gemeente. Ook FSC hout wordt voorgeschreven. 80% van totale aantal inkoop acties (300) wordt ten behoeve van de openbare ruimte uitgevoerd. Ongeveer 90% daarvan wordt al duurzaam ingekocht.

In regionaal verband is aangegaan het aan een Convenant Bouwen en Wonen (regio Holland Rijnland). Dit convenant is gericht op het inzetten van leerlingbouwplaatsen bij grote projecten.

6.3 Wat willen we bereiken (ambitie)?

Landelijke ambities zijn dat de gemeente in het jaar 2020 100% duurzaam inkopen en 20% besparing ten opzichte van 2013 op het energieverbruik van de openbare verlichting en verkeersinstallaties.

Inhoudelijke ambities voor de gemeente Kaag en Braassem voor de komende jaren:

- In 2018 alleen nog maar ten minste energieneutraal bouwen bij gemeentelijke plannen en projecten;
- In 2020 20% besparing ten opzichte van 2013 in de openbare verlichting en verkeersinstallaties. Vanaf 2016 is bij vervanging 95% van de nieuwe armaturen energiezuinig (LED).
- In 2020 is dankzij energiemanagement 5 % elektriciteit bespaard bij gemeentelijke aansluitingen.
- In 2020 100% duurzaam inkopen. In alle aanbestedingen wordt duurzaamheid meegenomen (in minimumeisen of als selectie- en/of gunningscriterium).
- Gemeentelijk vastgoed in 2025 energieneutraal.
- Duurzaam gedrag medewerkers gemeente.
- Gemeentelijke wagenpark bij vervanging verduurzamen (elektrisch of aardgas auto's).

Zonne-energie loont

Na de 40 zonnepanelen op het gemeentehuis, zijn in augustus 2014 ook op de gemeentewerf aan het Veenderveld zonnepanelen geplaatst. Het doel is tweeledig: de energiekosten naar beneden - de winst voor het milieu omhoog, en inwoners stimuleren het voorbeeld van de gemeente te volgen. De verwachting is dat de gemeentewerf 80% van haar eigen energie kan opwekken. De resterende 20% pakt de gemeente ook aan door bij vervangingsonderhoud gebruik te maken van energiezuinige materialen als lampen en motoren.

NB: In 2015 was de opbrengst van de zonnepanelen hoger dan het verbruik, een zonnig jaar!

Zonnepanelen op gemeentewerf Veenderveld

6.4 Hoe gaan we dat doen (activiteiten)

De gemeente zal zelf duurzamer gaan werken en daarmee het goede voorbeeld geven voor burgers, bedrijven en organisaties binnen de gemeentegrenzen. Onderstaande activiteiten worden op dit moment deels al uitgevoerd, maar kunnen zeker nog meer worden toegepast:

1. Maatschappelijk verantwoord (duurzaam) inkopen: bij inkoop, aanbestedingen en bestekken wordt duurzaamheid meenemen als eis of gunnings- en/of selectiecriterium (o.a. aanbesteding van werken in de openbare ruimte zoals bestrating en asfalt, aanschaf voertuigen en gereedschap, openbare verlichting en onkruidbestrijding op verhard oppervlak). Bij het aanpassen van het inkoop- en aanbestedingsbeleid worden de eisen voor duurzaamheid aangescherpt. Het werkproces bij inkopen wordt aangepast zodat in 2020 100% duurzaam wordt ingekocht.
2. Energiezuinige openbare verlichting: bij vervanging en plaatsen van nieuwe openbare verlichting toepassen van energiezuinige LED verlichting. Verkeersregelinstallatie (VRI) en voetgangers oversteek plaatsen (VOP) vervangen voor energiezuinige installaties en onderzoek naar mogelijkheden waar gelijkstroom in openbare verlichting kan worden toegepast.
3. Kansen voor duurzaamheid en duurzame stedenbouw (inrichting van gebieden, inclusief groen) bij ruimtelijke ontwikkelingen onderzoeken, stimuleren en benutten. Anticiperen op en gebruik maken van mogelijkheden van vernieuwende ruimtelijke ordening voor verbetering van de leefomgeving. (o.a. omgevingsplannen, TU Delft). Ook wordt de Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR) verduurzaamd door dit onderwerp expliciet aandacht te geven. Onderzocht wordt ten slotte of het afwijkingenbeleid aangepast kan worden: meer bouwmogelijkheden toestaan in het kader van duurzaamheid (bijv. kleine windmolens op gebouwen).
4. Energiemaatregelen treffen bij gemeentelijke gebouwen: raadsbesluit dat maatregelen getroffen worden met een terugverdientijd van minder dan 15 jaar.
5. Het meerjarenonderhoudsplan van de gemeente is in 2015 vastgesteld met als ambitie 'sober en doelmatig'. Het meerjarenonderhoudsplan (MOP) van de gemeente vervangen door een duurzaam meerjarenonderhoudsplan (DMOP). Extra aandacht voor energiebesparing verlaagt de jaarlijkse lasten van het gemeentelijk vastgoed.
6. In gemeentelijke projecten (gemeentelijke panden) energieneutraal/duurzaam bouwen vanaf 2018.
7. Lokaal gas en stroom 'vergroenen' (inkoop van groene energie die lokaal is opgewekt).
8. Ambassadeurs aanstellen voor duurzaamheid binnen de gemeentelijke organisatie. Duurzaam denken en doen is van belang voor een meer duurzame gemeentelijke bedrijfsvoering, maar vooral ook om kansen voor duurzaamheid te zien en te benutten en om duurzame initiatieven te stimuleren en verder te helpen.
9. Onderzoek naar aanpassing beleidskader afkoppelen regenwater van riolering op eigen terrein (mogelijk regionale aanpak), het effect van regenwater in drukriolering en naar efficiency van grote gemalen (energiebesparing).
10. Wagenpark bij vervanging verduurzamen (bij voorkeur elektrisch of aardgas).
11. Ecologisch groenbeheer zonder gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen. Ecologisch groenbeheer is vanaf 2016 wettelijk verplicht. In 2020 zijn alle apparaten, gebruikt voor het groenonderhoud, elektrisch of gebruiken biobrandstof.
12. Beeldmerk voor duurzame initiatieven ontwikkelen, zodat deze een 'stempel' en bijbehorende aandacht en waardering krijgen.

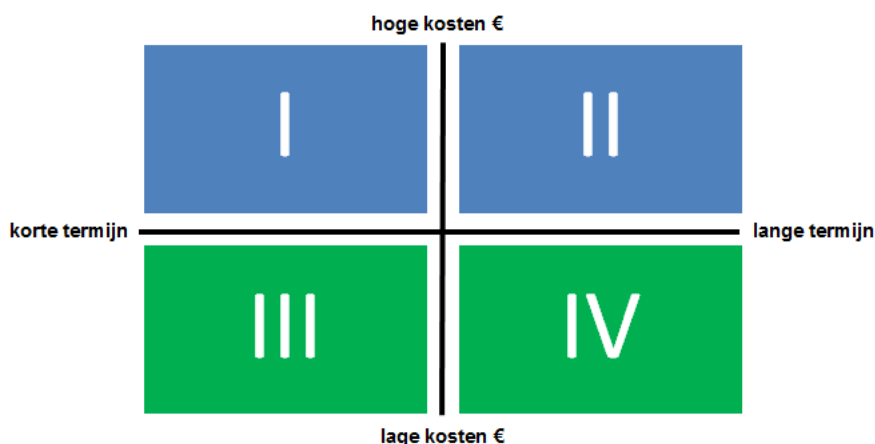
7. SAMENVATTING ACTIES, FINANCIEN EN ROL VAN DE GEMEENTE

7.1 Samenvatting acties

De tabel op de volgende pagina geeft een overzicht van alle acties die in deze duurzaamheidsagenda genoemd zijn. In de laatste kolom is in samenwerking met het Platform duurzaamheid aangegeven van welke acties wordt ingeschat dat deze relatief eenvoudig, zonder lange voorbereiding en zonder hoge kosten (zie 7.2) kunnen worden uitgevoerd in Kaag en Braassem. Ze leiden bovendien tot tastbare resultaten. Dit zogenoemd 'laaghangend fruit' kan echter niet zonder meer geplukt worden. Dat vergt vaak een goed plan van aanpak, overleg met en bereidheid van verschillende partners en een flinke inzet in de vorm van communicatie.

Naast acties voor de korte termijn is het ook nodig om meerjarige projecten uit te voeren om de ambities voor de lange termijn te kunnen realiseren.

Schematisch gezien staan de acties die behoren tot het 'laaghangend fruit' (snel resultaat, lage kosten) in onderstaande figuur in het derde kwadrant (III). Voorstel is om met dergelijke acties te beginnen in Kaag en Braassem. Andere acties zijn op dezelfde manier onder te brengen in één van de kwadranten van de figuur. Zo hoort de ambitie 'energieneutraal Kaag en Braassem in 2040 thuis in het tweede kwadrant (hoge kosten, lange termijn), al kunnen acties die aan deze ambitie een bijdrage leveren passen in de andere kwadranten. Op deze manier kan de raad een goede combinatie kiezen van zowel korte termijnacties als langlopende projecten, die vaak een veel grotere investering vergen.

Onderstaande acties zijn een groslijst, waaruit prioriteiten zullen moeten worden gekozen voor 2016. Het is daarnaast ook heel waarschijnlijk, dat gedurende het jaar zich nieuwe kansen voor activiteiten voordoen. Om deze te kunnen ondersteunen en uitvoeren is ook (flexibele) capaciteit nodig om snel in te kunnen spelen op deze kansen.

Dit betekent dat deze agenda bestaat uit acties voor de komende jaren, die bijdragen aan doelen voor de lange termijn naar een duurzaam en energieneutraal Kaag en Braassem. Sommige van die acties kunnen snel worden gestart. Andere vergen meer voorbereiding (onderzoek, opbouwen samenwerking, financiering zoeken, regelgeving of procedures aanpassen) en ten slotte zullen nieuwe kansen zich voordoen, waarop in de toekomst pas ingespeeld zal worden.

	Energie	Termijn
1.1	Duurzaam bouwloket onder de aandacht brengen	III
1.2	Uitgebreide voorlichting over gedrag en energiebesparende maatregelen en wijk- en op dorpskernen gerichte acties richting bewoners, bijvoorbeeld gezamenlijke inkoop- en isolatieacties	III
1.3	Organiseren duurzaamheidsmarkt	III
1.4	Werven en inzetten van energiecoaches en lokale energieambassadeurs (ook: duurzame open huizenroute), meer gebruik maken van energielabels	III
1.5	Voorlichting aan bedrijven, controle op naleving verruimde reikwijdte (verplichting energiebesparing voor grotere bedrijven) door Omgevingsdienst	II
1.6	Aanbieden van een gratis startabonnement van de Milieubarometer aan alle bedrijven binnen de gemeente	III
1.7	Ondersteuning van oprichten van ondernemerskringen voor samenwerking aan energiebesparing en duurzame opwekking van energie	II
1.8	Ondersteunen van en samenwerken aan opwekking van duurzame energie, zoals (collectieve) windturbines of zonnecentrales	II
1.9	Duurzaamheidsfonds voor duurzaamheidsleningen voor woningeigenaren	III
1.10	Afspraken met woningcorporaties over energiebesparing en huurwoningen, samenwerking aan voorlichting huurders	III
1.11	Aandacht voor kansen energiebesparing door glasvezelnet en slimme toepassingen ICT/smartphones.	III
1.12	Onderzoek naar mogelijkheid voor windenergie in K&B	III
1.13	Jaarlijkse duurzaamheidsprijs voor meest duurzame persoon, bedrijf of organisatie.	III
	Mobiliteit	
2.1	Opstellen 'Actieplan Fiets' gericht op stimuleren fiets bij bewoners en bedrijven (communicatie, onderhoud fietspaden, stallingmogelijkheden e.a.)	III
2.2	Stimuleren elektrische voertuigen bij bewoners en bedrijven door voorlichting en extra oplaadpunten voor auto's en tweewielers aan de hand van op te stellen beleid voor oplaadpalen	III
2.3	Stimuleren opslag energie via laadpalen	IV
2.4	gebruik van deelauto's stimuleren voor particulieren en bedrijven (zoals deelauto.nl)	III
2.5	Medewerkers gemeente stimuleren om de (elektrische) fiets te gebruiken voor woon-werkverkeer	III
2.6	Evaluatie van lokale beleid op gebied van duurzaam veilig	III
2.7	Openbaar Vervoer handhaven en streven naar uitbreiding waar mogelijk	
2.8	'Mobility on demand': nieuwe ontwikkeling volgen (zelfsturende auto's, onbemande taxi's) en toepassen	IV
2.9	Stimuleren gebruik elektrische boten	IV
2.10	Thuiswerken stimuleren door voorlichting	III
	Circulaire economie/afval	
3.1	Afvalscheiding stimuleren in nieuwe afvalbeleid onder andere door voorlichting en invoering van 'Diftar' (meer restafval, hogere heffing)..	I
3.2	Voorlichting en andere maatregelen onderzoeken en in nieuw afvalbeleid uitwerken, zoals gebruik van compostvaten door bewoners, plasticinzameling	III
3.3	Educatie aan jongeren, zoals bezoek afvalstation	III
3.4	Actie om zwerfvuil te verzamelen door o.a. scholen en verenigingen	III
3.5	Milieubelasting in de bedrijfsvoering beperken: Wet milieubeheer. Uitvoering door Omgevingsdienst West-Holland	IV
3.6	Onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om lokaal afvalstromen van een bedrijf nuttig te hergebruik door andere bedrijven	IV
3.7	Biomassa gebruiken voor biogas in vergistingsinstallaties (zoals Ecodorp en Indaver, Alphen aan den Rijn)	II

3.8	Uitvoering intentieovereenkomst Green Deal Topsurf (bodemverbeteraar uit reststoffen).	III
	Groen en water	
4.1	Opstellen gezamenlijke visie op natuur, groen en water: wat willen we bereiken?	III
4.2	Vergroten kennis door natuur- en milieu educatie en voorlichting door samenwerking (agrarische) bedrijven, natuurverenigingen en stichtingen	III
4.3	Duurzaam inrichten en beheer openbaar groen door bewoners/bedrijven	III
4.4	Onderzoeken mogelijkheden aansluiting regionale activiteiten natuur, water en landschap, aanleg bloemrijke bermen	IV
4.5	Het stimuleren van productie en consumptie van lokale producten inclusief voorlichting en educatie	III
4.6	Gebruik van verantwoord FSC-hout, duurzame onkruidbestrijding en waar mogelijk aanleg van natuurvriendelijke oevers	III
4.7	Voorlichting via Duurzaam bouwloket over duurzame inrichting van tuinen, nestelgelegenheid, natuurvriendelijke buitenverlichting e.d.	III
4.8	Aanleg groene verbindingszone A4/HSL	II
4.9	Uitvoering ambitie '100% vervanging van bomen'	III
4.10	Locatieonderzoek voor een park van 1-2 hectare in de nabijheid van het centrum.	IV
4.11	Prijsvraag: wie heeft de groenste tuin?	III
	Gemeentelijke organisatie	
5.1	Maatschappelijk verantwoord (duurzaam) inkopen: aanscherpen inkoopvoorwaarden en inkoopproces zodat in 2020 100% duurzaam wordt ingekocht	IV
5.2	Energiezuinige openbare verlichting (LED straatverlichting, VRI's (verkeerslichten) en onderzoek mogelijkheden gelijkstroom	III
5.3	Kansen voor duurzaamheid bij ruimtelijke ontwikkelingen benutten	III
5.4	Energiebesparing en duurzame energie gemeentelijke gebouwen: energiebesparende maatregelen treffen met terugverdientijd van minder dan 15 jaar	II
5.5	Het meerjarenonderhoudsplan van de gemeente (' sober en doelmatig') aanscherpen tot duurzaam meerjarenonderhoudsplan	IV
5.6	Energieneutraal/duurzaam bouwen bij nieuwbouwprojecten	I
5.7	lokaal gas en stroom vergroenen (inkoop energie)	IV
5.8	Ambassadeurs aanstellen binnen de gemeentelijke organisatie	III
5.9	Onderzoek riolering, o.m. afkoppelen regenwater en energiebesparing gemalen	II
5.10	Wagenpark bij vervanging verduurzamen (elektrisch of aardgas)	II
5.11	Ecologisch groenbeheer zonder gebruik van chemische onkruidbestrijdingsmiddelen	I
5.12	Beeldmerk voor duurzame initiatieven ontwikkelen, bijv. via prijsvraag (vgl. Groene Vinkje Alphen aan den Rijn e.a.)	III

7.2 Financiën

De investeringen die nodig zijn om het voorgaande uit te voeren zijn niet eenvoudig te berekenen. Vaak zijn er ook baten, die op termijn hoger kunnen zijn dan de investeringskosten. Bijvoorbeeld waar het gaat om opwekking van duurzame energie of energiebesparing door isolatie of door voorlichting.

In de tabel in de vorige paragraaf zijn acties gemarkeerd met het Romeinse cijfer III die relatief eenvoudig zijn uit te voeren. Om deze in gang te zetten is het naar verwachting vooral nodig om:

- partijen bij elkaar te brengen die kunnen bijdragen aan de uitvoering;
- afspraken te maken wie wat gaat doen;
- uitvoering te coördineren;
- goede communicatie te verzorgen;
- resultaat te evalueren en lessen te trekken voor nieuwe acties.

Vaak zal de gemeente de partij zijn die helpt om projecten op te starten, voortgang te ondersteunen en communicatie te verzorgen, maar dit hoeft uiteraard niet wanneer anderen dit op zich willen nemen. Wanneer alle acties zouden worden uitgevoerd die hierboven zijn gemarkeerd met een III in de laatste kolom, dan zal dit indicatief van de gemeente 1 fte (1 full time medewerker) vragen aan ondersteuning.

Om het laaghangend fruit op korte termijn te kunnen plukken is een budget nodig van € 50.000. Verantwoording van dit budget zal plaatsvinden via de jaarrekening.

Met dit budget zijn kosten te dekken voor bijvoorbeeld onderzoek, projectbegeleiding, voorlichtingsmateriaal, het aanbieden van de Milieubarometer aan bedrijven en het faciliteren van diverse initiatieven zoals een duurzaamheidsmarkt. Met dit budget kan de uitvoering van de duurzaamheidsagenda in Kaag en Braassem worden gestart door een aantal van de acties die in de vorige paragraaf zijn genoemd (gemarkeerd met het Romeinse cijfer III in de laatste kolom) te starten en uit te voeren. Zie ook paragraaf 8.2 (communicatie).

7.3 De rol van de gemeente

Het voor duurzaamheid benodigde budget is naast de in het vorige hoofdstuk genoemde inhoudelijke activiteiten, voor een belangrijk deel afhankelijk van de rol die de gemeente wil spelen bij het in praktijk brengen van duurzaamheid door andere partijen dan de gemeentelijke organisatie zelf.

Die rol van de gemeente kan verschillende vormen aannemen, uiteenlopend van 'alleen het hoogstnoodzakelijke' tot 'partner':

1. Alleen uitvoering van wettelijke taken (wettelijke verplichting).
2. Deelname aan regionaal Duurzaam Bouwloket als informatiekanaal benutten (technische maatregelen, informatie over subsidies en leningen, mogelijkheid voor bewoners om offertes op te vragen voor energiemaatregelen aan de woning).
3. Gemeentelijke organisatie geeft voorbeeld voor de samenleving door duurzaam inkopen, duurzame inrichting openbare ruimte, duurzame gemeentelijke gebouwen, duurzaam gemeentelijk wagenpark e.d.
4. Partijen met duurzaamheidsinitiatieven ondersteunen (inhoudelijk, communicatief, procedureel, financieel).
5. Het ontstaan van nieuwe duurzaamheidsinitiatieven actief bevorderen door partijen bij elkaar te brengen en samenwerking te ondersteunen.

6. Partners zijn van partijen die duurzaamheidsinitiatieven willen ontplooien (bedrijven of bedrijvenverenigingen die samen willen werken, partijen die collectief duurzame energie willen opwekken, energieacties in wijken of dorpskernen e.d.).

De rollen 1, 2 en deels 3 worden op dit moment door de gemeente Kaag en Braassem vervuld.

De ervaring leert dat de rollen 3 t/m 6 veel inspanning en ook veel capaciteit vergen, ook van de gemeente. Lokale ideeën voor duurzaamheid tot uitvoering brengen (of het nu gaat om het mogelijk maken van velden met zonnepanelen, buurtgerichte acties of samenwerking tussen bedrijven) kost nu eenmaal veel tijd en inspanning.

8. MONITORING EN COMMUNICATIE

8.1 Monitoring

Meten is weten. Om te zien of gewenste resultaten geboekt worden, is het belangrijk om de voortgang en resultaten van projecten van tijd tot tijd te monitoren. Daardoor wordt bijsturing mogelijk als dat nodig is.

Alle projecten die in deze agenda genoemd staan, zijn echter niet aan de hand van één en dezelfde eenheid te monitoren. Daarom zal dat per project gezien moeten worden, hoe wordt gemeten of dat project goed op stoom is en of de ambitie gehaald wordt. Daarvoor is het ook nodig om een 'nulmeting' uit te voeren: waar staan we bij de start van het project?

De verschillende vormen van monitoring voor deze agenda zijn de volgende. De uitwerking van een goede gemeentelijke monitor van het duurzaamheidsbeleid is een actie die bij de start van de uitvoering moet worden opgesteld. Hieronder staan daarvoor een aantal bouwstenen en mogelijkheden.

- Monitoring uitvoering projecten

Op basis van de bereidheid van partijen om mee te werken aan een van bovenstaande acties - en na besluitvorming door de gemeenteraad wanneer de gemeente in tijd of geld een bijdrage zal moeten leveren - wordt gekozen welke acties worden gestart. Per actie is het zinvol om een projectplan te maken en een projectleider en een projectteam samen te stellen. In het projectplan staat ook hoe de resultaten gemeten worden, inclusief de nulmeting. Bijvoorbeeld: ambitie is dat elke kern in 2020 ten minste vier laadpunten heeft voor elektrische auto's in het openbaar gebied. De nulmeting laat zien hoeveel oplaadpunten er nu zijn. Dat betekent dat er per jaar gemiddeld een X-aantal oplaadpunten moet worden gerealiseerd.

De projecten zullen afhankelijk van de prioritering en welwillendheid van de raad worden uitgevoerd. Er wordt gestreefd naar de genoemde planperiode, maar de raad is hierin de sturende partij als het gaat om het mogelijk maken van de initiatieven. Deze agenda is geen verantwoordingsdocument, maar een ambitiesdocument. De vertaling van deze agenda dient opgenomen te worden in de begroting en de doelen en inspanningen die hierin zijn opgenomen. Deze vertaalslag zullen we intern na vaststellen van deze agenda moeten maken. De verantwoording verloopt dan via de reguliere P&C-cyclus.

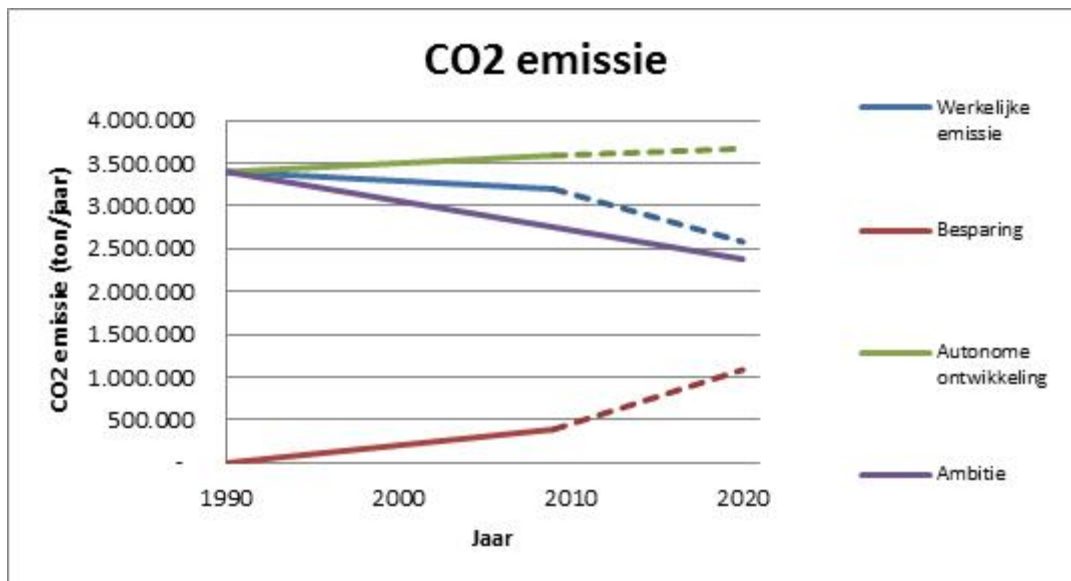
De uitvoering wordt – voor zover de gemeente partij is - periodiek besproken met ambtelijk en bestuurlijk opdrachtgever. Het duurzaamheidsplatform is ook heel geschikt om de voortgang van de diverse projecten geregeld te bespreken.

Jaarlijks wordt de voortgang gerapporteerd aan de gemeenteraad. Daarbij worden voorstellen gedaan voor nieuw te starten of te beëindigen projecten.

- Monitoring energie en CO₂

Voor energie en CO₂ kan gebruik gemaakt worden van de gegevens van de netbeheerder (website Energie in Beeld). Deze geven jaarlijks inzicht in het energieverbruik en opwekking van duurzame energie van alle gas- en elektriciteitsaansluiting in de gemeente. Het jaar 2015 is geschikt als nulmeting, zie daarvoor enkele gegevens die in paragraaf 2.1 staan genoemd. De CO₂-uitstoot drukt in één getal het gebruik van elektriciteit en gas (uit fossiele bronnen) uit en is daarom een geschikte eenheid voor monitoring.

De Enervisamonitor is daarnaast een (weliswaar vrij bewerkelijk) instrument dat gebruikt kan worden om de reductie van de CO₂-uitstoot te volgen. Deze is niet gratis verkrijgbaar.

*Monitoring: voorbeeld van rapportage aan de hand van de Enervisa-monitor
(gegevens zijn niet afkomstig van Kaag en Braassem)*

Bedacht moet worden dat het praktisch gezien vaak moeilijk is om goed te meten wat het effect is van veel van de acties die in deze agenda genoemd staan. Een actie gericht op energiebesparing in dorpskernen leidt bijvoorbeeld tot energiebewuster gedrag en energiemaatregelen aan woningen. Maar er zijn natuurlijk ook mensen die op eigen initiatief - onafhankelijk van een dergelijk actie - besluiten tot isolatie van hun woning, vervanging van een CV-ketel door een nieuw, energiezuinig model of die zonnepanelen kopen met gebruikmaking van leningen die de rijksoverheid beschikbaar stelt.

- Monitoring leefbaarheid en duurzaamheid algemeen

Om duurzaamheid in brede zin te monitoren, kan gebruik gemaakt worden van bijvoorbeeld de GDI die in het eerste hoofdstuk is genoemd. DPL (duurzaamheidsprofiel van een locatie) is een ander instrument om op wijk of dorpsniveau de kwaliteit van de leefomgeving te meten en te monitoren. Monitoring kan kostbaar zijn. Een nulmeting DPL voor heel Kaag en Braassem kost globaal tussen de € 30.000 en € 50.000. Degelijke nulmetingen zijn ook belangrijk voorafgaand aan de uitvoering van grote infrastructuurprojecten of bouwprojecten, zodat achteraf de 'winst' van het project voor duurzaamheid kan worden vastgesteld.

De Omgevingsdienst West-Holland verzorgt voor Kaag en Braassem de uitvoering van de wettelijke taken op het gebied van onder meer lucht, geluid, bodem en externe veiligheid. De jaarlijkse rapportages door de Omgevingsdienst geven informatie over deze milieuaspecten, die voor de kwaliteit van de leefomgeving van groot belang zijn.

8.2 Communicatie en de rol van het Duurzaamheidsplatform

De ambitie om samen te werken, betekent ook dat communicatie zeer belangrijk is. Daarbij gaat het om goede communicatie tussen gemeente, bedrijven, bewoners en organisaties, waarbij vertrouwen moet ontstaan dat samenwerking loont en voor alle betrokken partijen 'energie' oplevert. De mogelijkheden benutten die social media bieden voor voorlichting en communicatie is een kans, zeker ook om jongeren aan te spreken. Communicatie is ook essentieel om duurzaamheid steeds onder de aandacht te brengen, partijen uit te nodigen om deel te nemen en te enthousiasmeren én om goede voorbeelden onder de aandacht te brengen (successen delen en vieren). De eerste acties zijn daarom gericht op de bewustwording van partijen in de samenleving door middel van nieuwsbrieven, de organisatie van een duurzaamheidsmarkt en (digitale) ontsluiting van informatie over duurzaamheid. Bijvoorbeeld door kansen voor subsidies onder de aandacht te brengen en het voor het voetlicht brengen van lokale duurzame initiatieven die er nu al zijn. Het hoe en waarom van duurzaamheid is ook een doorlopend aandachtspunt: waarom het verbruik van fossiele energie beperken, wat is het belang van natuur en biodiversiteit en waarom afval scheiden?

Duurzaamheid versus duurzame ontwikkeling

In deze Duurzaamheidsagenda staan een groot aantal acties die bijdragen aan duurzaamheid. Om concrete resultaten te halen ontstaat de neiging om ons daarbij te richten op meetbare doelen. Duurzaamheid is echter een veel breder begrip, dat betrekking heeft op begrippen als verantwoordelijkheid en rechtvaardigheid, solidariteit en zelfs leefbaarheid en geluk of psychisch welbevinden. Dit soort termen is niet eenvoudig meetbaar te maken en soms op zijn best intersubjectief vast te stellen (wij verstaan eronder dat...). Dit vereist dialoog, het onderling communiceren over wat we belangrijk vinden en hoe we er aan kunnen bijdragen om dat te bereiken. Het vraagt ook om creativiteit en buiten de gebaande paden treden: *We cannot solve our problems with the same thinking we used when we created them.*

Het Duurzaamheidsplatform Kaag en Braassem (zie hierna) kan dergelijke onderwerpen agenderen en aan de orde stellen. Zodat de dingen die we doen er ook echt toe doen.

In paragraaf 1.4 is communicatie genoemd als het centrale instrument voor duurzaamheid in de komende jaren. Per actie die in deze duurzaamheidsagenda genoemd is, dient voordat de uitvoering start, de interne en externe communicatie te worden bepaald. En om ervoor te zorgen dat voor de buitenwereld duidelijk is wat de samenhang is tussen de verschillende acties die uitgevoerd worden, is het handig om een kort communicatieplan en een communicatiekalender op te stellen. In die kalender staat welke communicatiemomenten er in een jaar te voorzien zijn. Ook hiervoor geldt dat er een communicatiebudget nodig is, zowel in tijd als in geld.

Monitoring van de resultaten van de acties die uitgevoerd worden, is in feite ook een communicatieaspect. Monitoring laat namelijk zien (communiceert) de stand van zaken van de uitvoering, afgezet tegen de ambitie. Communicatie kan ondersteund worden door een beeldmerk voor duurzaamheid te introduceren, zoals bijvoorbeeld de groene mug in Haarlem of het groene vinkje van Alphen aan den Rijn.

Het Duurzaamheidsplatform Kaag en Braassem speelt een belangrijke rol in de communicatie over duurzaamheid. Het platform is opgericht zodat alle partijen in de gemeente elkaar kunnen vinden en met elkaar duurzaamheid kunnen bespreken. Op basis daarvan kunnen leden participeren in en te adviseren over het behalen van de duurzaamheidsdoelstellingen. De leden van het Duurzaamheidsplatform zijn geïnteresseerde inwoners, bedrijven en organisaties. De leden hebben kennis van en ervaring met diverse duurzaamheidsonderwerpen. Deze hebben zij opgedaan vanuit hun

opleiding, werk of privésituatie. Het Duurzaamheidsplatform zal gevraagd en ongevraagd advies geven aan de gemeentelijke organisatie. Het platform zal (deel)projecten en acties in gang zetten of aanjagen in de gemeente Kaag en Braassem.

BIJLAGE: OVERZICHT UITVOERING ACTIVITEITEN DUURZAAMHEIDSAGENDA 2011-2014

EVALUATIE DUURZAAMHEIDSAGENDA 2010-2014 GEMEENTE KAAG EN BRAASSEM			
Nr.	Activiteit	Gereali-seerd	Opmerking
1	Indien nodig laat de gemeente zelf geluidmetingen uitvoeren; in 2011 en 2012 doen we dit voor het vliegverkeer		
2	Opstellen van een geurverordening		
3	Aansluiten bij het regionale FSC convenant voor duurzaam hout en papier.		De gemeente heeft zich nooit aangesloten bij het FSC convenant, maar inmiddels is het FSC convenant ook niet meer van kracht.
4	De gemeente koopt zoveel mogelijk duurzaam in, alle stroom en gas is groen.		
5	Projecten voorbereiden en uitvoeren op basis van het Groenprogramma van Holland Rijnland.		
6	Uitvoeren van het Gemeentelijk Rioleringsplan 2009-2013: - Voor de bestaande riolering komt er een onderzoek naar het energiegebruik en duurzaamheid van pompen en worden verbeteropties in kaart gebracht. - Onderzoek naar aansturing op afstand en energie-efficiency van persriool pompen. - Bij nieuwe aanleg riolering is een gescheiden stelsel standaard		De eerste twee punten zijn onbekend bij de afdeling. Ze zijn niet gerealiseerd en staan volgens het huidige GRP ook niet op een planning. Het derde punt: gescheiden stelsel bij nieuwbouw, wordt structureel wel toegepast.
7	In onze gemeente wordt Duurzaam gebouwd, hiervoor gebruiken we het software instrument GPR dat vast onderdeel wordt van het bouwproces bij : ontwerp, toetsing en handhaving.		Duurzaam bouwen is geen voorwaarde bij projecten, het instrument GPR wordt niet gebruikt (is ook niet aanwezig bij de gemeente)
8	Duurzaamheid ook bij kleinere ontwikkelingen: meer benutten van kleine kansen: We willen beter aansluiten bij kleine initiatieven (dus ook bijvoorbeeld bij 10 woningen). Ook daar willen we effectief stimuleren dat de duurzaamheidslat hoger wordt gelegd. Dat vergt kennis (handzaam met voorbeelden) en opmerkzaamheid: kansen zien en benutten. Die kennis willen we in samenwerking met de regio opdoen		Sinds 2010 is duurzaamheid geen taak meer voor de ODWH en wordt er niet meer regionaal samengewerkt. Eind 2014 is er wel weer een regionale samenwerking opgestart via Energieakkoord 2014-2016. Onlangs is in dit kader de regio aangesloten bij de website 'duurzaam bouwloket'.
9	Bij nieuwbouwprojecten wordt ingezet op zo veel mogelijk duurzame ontwikkeling en duurzaam bouwen. Bij gefaseerde projecten wordt per fase bekeken wat op dat moment haalbaar is.		Duurzaam bouwen is geen belangrijk item bij bouwprojecten.
10	Vergroenen ICT: in navolging van onderzoek in 2010 zal bekeken worden of er een plan wordt opgesteld om de ICT hardware van de gemeentelijke organisatie energiezuiniger te maken		
3.2.7	Het actualiseren van Regionale VerkeersMilieuKaarten t.b.v. het terugdringen van milieubelasting als gevolg van wegverkeer door het ontwikkelen van beleid en adviseren over gemeentelijke planvorming.		
3.3.1	Schiphol/CROS: vooroverleg over de agenda's van CROS en BRS. Deelname namens de gemeenten aan		

EVALUATIE DUURZAAMHEIDSAGENDA 2010-2014 GEMEENTE KAAG EN BRAASSEM			
Nr.	Activiteit	Gereali-seerd	Opmerking
	ambtelijke vergaderingen BRS.		
3.3. 2	Geluidsnet BV overlegt jaarlijks een rapportage uit over het vliegtuiglawaai in de gemeente.		
3.5. 1	EV-advisering in ruimtelijke plannen borgen. Maken van procesafspraken voor vroegtijdige betrokkenheid bij RO processen, inzicht in EV vanuit RO vergroten. Integrale RO advisering.		
4.1. 1	Het gebruikersvriendelijker maken van het RBDS. Het waar nodig actualiseren van de themadoelstellingen (Ambitietabel) in relatie tot het overige beleid. En vooral het werken aan een optimale samenwerking tussen de gemeente en de ODWH bij het realiseren van de doelstelling: verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving en een efficiënte duurzame energievoorziening.		Sinds 2010 is duurzaamheid geen taak meer voor de ODWH. De gemeente maakt geen gebruik meer van het RBDS.
5.1. 2	Resultaat: Gemeentelijke gebouwen zijn energiezuinig. Actie gemeente: realisatie van een zoveel als mogelijk duurzaam MJOP door uitbreiding met energiemaatregelen.		
5.1. 2	Resultaat: Energiezuinige openbare verlichting. Actie gemeente: vaststellen beleids- en beheerplan openbare verlichting.		Het uitgangspunt is om bij reconstructies en groot onderhoud LED toe te passen.
5.1. 2	Resultaat: Alle stroom en gas die de gemeentelijke organisatie gebruikt is groen. Actie gemeente: Aanbesteden energie-inkoop met voorwaarde dat stroom en gas 100% duurzaam is.		
5.1. 2	Resultaat: Nieuwbouw energiezuinig.		
5.1. 2	Resultaat: Inkoop van de gemeente is zo veel mogelijk duurzaam in 2015.		Omschrijving is vaag en veelomvattend. Voor een aantal onderwerpen is/wordt hier rekening mee gehouden. Vb: bij nieuwbouw en vervanging wordt in principe alleen nog LED verlichting toegepast. Vb: bij aanschaf nieuwe printers/kopieermachines is dit een belangrijk uitgangspunt.
5.1. 2	Resultaat in 2012: 5% duurzame energieopwekking in de regio. Bijdrage ODWH: • Biomassascans • Energievisies op lokaal niveau • Regionale Energievisie (i.s.m. Provincie) • Haalbaarheidstudies voor toepassen duurzame energie		Sinds 2010 is duurzaamheid geen taak meer voor de ODWH.
5.1. 2	Resultaat: Energieopwekking uit gemeentelijk groenafval. Actie gemeente: Bij aanbesteding (samen met de andere gemeenten) groenafval betreft de gemeente de mogelijkheid voor energieopwekking (biomassavergassing)		
5.1. 2	Resultaat: Gemeentelijk wagenpark energiezuinig en met alternatieve brandstof. Actie gemeente: Gemeente houdt bij vervanging gemeentelijke voertuigen rekening met		Bij aankoop gemeentelijke voertuigen speelt dit geen belangrijke rol (gemeente heeft niet veel gemeentelijke voertuigen).

EVALUATIE DUURZAAMHEIDSAGENDA 2010-2014 GEMEENTE KAAG EN BRAASSEM			
Nr.	Activiteit	Gereali-seerd	Opmerking
	duurzaamheidsaspecten.		
5.1. 2	Resultaat: Vulpunten voor alternatieve brandstoffen worden gerealiseerd. Actie gemeente: Gemeente maakt in bestemmingsplannen bij autobrandstoffenvulpunt de verkoop van alternatieve brandstoffen mogelijk.		Geen proactief beleid op dit onderdeel; indien dit speelt, wordt op dat moment actie ondernomen.
5.2. 3	Specifiek: de RO projectleiders krijgen ondersteuning bij de gemeentelijke gebiedsontwikkelingprojecten voor het aspect duurzaamheid. Ook de implementatie van het duurzame gebiedsontwikkeling beleid wordt door de Omgevingsdienst begeleid.		Sinds 2010 is duurzaamheid geen taak meer voor de ODWH.
	Doelstelling/project/actie is niet gerealiseerd		
	Doelstelling/project/actie is gedeeltelijke gerealiseerd		
	Doelstelling/project/actie is gerealiseerd		
	Doelstelling/project/actie is niet doorgegaan en afgevoerd van de actielijst		